

Anotace:	Aktivita připomíná pronásledování církve v komunistickém Československu a rušení mužských a ženských klášterů v rámci Akcí K a Ř. Tyto smutné události jsou pro pochopení složitých souvislostí záměrně zasazeny do širšího kontextu. Díky tomu mohou žáci sledovat situaci církve po válce – od obav věřících z nástupu komunistů k moci a předvolebních slibů KSČ v roce 1946 až po kontrast s realitou v podobě tvrdé perzekuce církve po únoru 1948, doprovázenou výsměšnou propagandou a násilím vůči duchovním. Součástí aktivity je skupinová práce s pracovními listy, které nabízejí interpretaci různých druhů historických pramenů.
Vzdělávací oblasti a obsahové vzdělávací okruhy:	ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace
Průřezová témata:	ZV a GV: OSV, VDO (ZŠ) OV: OVDS
Klíčové kompetence:	ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské OV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí
Doporučený věk:	14+
Cíle:	Žáci: <ul style="list-style-type: none"> ▪ se seznámí s pronásledováním církve v komunistickém Československu ▪ se dozví o rušení mužských a ženských klášterů v rámci Akce K a Akce Ř ▪ se učí pracovat s různými historickými prameny a čerpat informace z dobových i současných záznamů
Délka:	45 min.
Pomůcky:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PRACOVNÍ LISTY pro žáky 1 a 2 (OBAVY A SLIBY) ▪ PRACOVNÍ LISTY pro žáky 3, 4 a 5 (PROPAGANDA A RUŠENÍ KLÁŠTERŮ)
Postup:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Seznámíme žáky v krátkosti s tématem hodiny – perzekuce církve. 2. Žáky rozdělíme do pěti skupin. Každé skupině dáme jeden z pěti PRACOVNÍCH LISTŮ, do kterých budou v průběhu hodiny zaznamenávat své postřehy a odpovědi. Každá z pěti skupin obdrží jiné zadání s jiným typem pramene či textu (1. dobový leták, 2. plakát, 3. karikatura,

4. úryvek z románu, 5. informační text).

3. Vyzveme žáky, aby ve skupinách při plnění úkolů aktivně spolupracovali, diskutovali o odpovědích a společně je pak formulovali do připravených polí v pracovních listech.
4. Upozorníme žáky, že dvě z pěti skupin se zaměří na dobu před tím, než se komunisté v Československu ujali absolutní moci. Budou pátrat s pomocí dobového letáku a plakátu z roku 1946 po tom, čeho se mohli věřící tehdy obávat a co komunisté národu ve věci náboženství a víry slibovali. Zbývající tři skupiny se zaměří ve svém pátrání na proticírkevní propagandu režimu, cílenou perzekuci duchovních a samotnou Akci K a Akci Ř.
5. Po dokončení pracovních listů žáky vyzveme, aby si každá skupina zvolila svého mluvčího. Jednotliví mluvčí pak budou v pořadí od **PRACOVNÍHO LISTU 1** až po **PRACOVNÍ LIST 5** prezentovat poznatky a zjištění, ke kterým společně dospěli.

Reflexe:

Při závěrečné prezentaci skupin moderujeme a komentujeme jednotlivá vystoupení mluvčích, zasazujeme je do kontextu tak, aby v závěru hodiny všichni pochopili celý příběh – **jak se naděje věřících z doby před únorem 1948 proměnily v pravý opak, tedy krutou realitu proticírkevní hysterie, útlaku a pronásledování duchovních v době komunistické totality.**

Poznámka 1:

Informace můžeme čerpat z *otázek a odpovědí k filmu Tajné akce StB: Akce Kláštery* nebo si můžeme s žáky před samotnou aktivitou tento krátký dokument *pustit*.

Poznámka 2:

Dílčí úkoly této aktivity můžeme využít jako celek, případně podle vlastního uvážení a časových možností vybrat z nabídky jen některé z nich.

Zdroje:

BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří: *Katolická církev v Československu 1945–1989*. CDK, Brno 2007.

VÁŠKO, Václav: *Dům na skále 2, Církev bojující 1950–květen 1960*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2007.

VÁŠKO, Václav: *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*. ZVON, Praha 1990.

VLČEK, Vojtěch: *Ženské řehole za komunismu 1948–1989*. Matice cyrilometodějská, Olomouc 2005.

VIDEO – *Komunistická propaganda v Československu na počátku 50. let – proces s vysokými představiteli řeholních řádů:*

<https://edu.ceskatelevize.cz/video/15783-komunisticka-propaganda-v-ceskoslovensku-na-pocatk-u-50-let>

NOC ZE 13. NA 14. DUBNA 1950

PRACOVNÍ LIST 1 – OBAVY A SLIBY

TEXT VOLEBNÍHO LETÁKU LIDOVÉ STRANY Z ROKU 1946

1. Doplňte do volebního letáku lidové strany níže uvedená slova tak, aby texty dávaly smysl:

ovládně / úctu / zaručuje / boj / politice / zneužívá / ráje / třídy / slouží / slepé / řídila / zlepšuje / diktaturu / lásce / hmotu / lidství

KŘESŤANSTVÍ učí _____ a hlásá spolupráci je cestou _____ věří v ducha, jenž _____ hmotu	SOCIALISMUS hlásá třídní _____ je programem jedné _____ věří v _____ jež zotročuje ducha
DEMOKRACIE _____ lidu chce uplatnění rozumu _____ současné poměry _____ vládu lidu chce, aby kultura _____ politiku má k člověku _____	TOTALITA _____ vůle lidu buduje na _____ víře slibuje budoucí _____ znamená _____ chce, aby kultura sloužila _____ zotročuje člověka

2. Z textů zkuste vyvodit své poznatky a zjištění:

ČEMU VĚŘILI NEKOMUNISTÉ / VĚŘÍCÍ PŘED VOLBAMI ROKU 1946:

ČEHO SE NAOPAK OBÁVALI:

TEXT VOLEBNÍHO PLAKÁTU Z ROKU 1946

1. Pročtete si úryvek z volebního plakátu komunistů z roku 1946.

Komunisté a náboženství

Každé učení, které chce spravedlnost a nový lepší řád na zemi, bývalo ve své době pronásledováno. Tak jako vládl starého Říma pronásledovali, mučili a křivočili první křesťany, kteří hlásali lásku k bližnímu a chtěli svět bez křivd a vykořisťování - stejně tak hitlerovci a kapitalisté pronásledovali, mučili a vraždili komunisty, bojovníky za svobodu, pokrok a spravedlivé uspořádání světa

Komunisté dostali za pravdu! Jsou dnes vedoucím činitelem v naší zemi. Reakcionářům zbyla poslední zbraň - nízká pomluva! Aby zmátli nášvřelci lid a odvrátili ho od cesty, kterou ho vede komunistická strana, roztrušují starou hitlerovskou lež, že komunisté jsou úhlavními nepřáteli náboženství a církve.

! MY KOMUNISTÉ, PROHLAŠUJEME,

že plně uznáváme demokratickou zásadu svobody svědomí a náboženského vyznání, stejně, jako uznáváme svobodu výkonu náboženských obřadů.

Náboženství pokládáme za vnitřní a soukromou věc každého jednotlivce, a zejména odmítáme rozpoutávat v otázkách náboženských jakýkoliv boj, který by ohrožoval jednotu národa. Naopak pokládáme za daleko důležitější dohodnout se se všemi lidmi dobré vůle o tom, jak společně pracovat ke štěstí a blahobytu národa. - Vážíme si proto také všech vlasteneckých kněží, kteří statečně proti fašismu bojovali a dnes při výstavbě republiky upřímně pomáhají.

Prohlášíme, že ideály křesťanské pospolitosti a lásky k bližnímu nejsou v rozporu s naším snažením po šťastném světě bez vykořisťovatelů a fašistů.

Jenom nepřátelé těchto ideálů, různí kazimírové a červotoči, kteří chtějí rozhodat zdravé kořeny naší nové republiky, bojují dnes proti komunistům.

Věřící lidé milují pravdu! Vědí, že bez hrdlinného boje Sovětského svazu a bez obětí, které přinesli komunisté na oltář národa, nezněla by již nikdy česká řeč ani v kostelích. Proto věřící lidé odmítnou lži a pomluvy reakce!

Půjdou s komunistickou stranou, která je nejlepší zárukou silné, šťastné a ve všem spravedlivé republiky!

2. Vypište přehledně v bodech vše, co věřícím po válce slibovali. Případně také to, co už po věřících údajně udělali?

CO KOMUNISTÉ VĚŘÍCÍM SLIBOVALI, NEŽ SE DOSTALI K MOCI:

NOC ZE 13. NA 14. DUBNA 1950

PRACOVNÍ LIST 3 – PROPAGANDA A RUŠENÍ KLÁŠTERŮ

INTERPRETACE PROTICÍRKEVNÍ KARIKATURY

1. Prohlédněte si propagandistický obrázek z 50. let. *Jak na vás působí postavy z karikatury?* Pokuste se o vlastní charakteristiku a pojmenování každé z nich. Postupujte zleva doprava. Zpočátku můžete vybírat hodnotící slova z nabídky*, kterou najdete na konci první části pracovního listu. Jistě vás budou napadat vlastní charakteristiky, zaznamenejte je také.

POJMENUJTE JEDNOTLIVÉ POSTAVY (zleva doprava)	JAK PŮSOBÍ POSTAVY NA KOMUNISTICKÉ KARIKATUŘE? KRÁTCE JE CHARAKTERIZUJTE. (VYPADÁ... / PŮSOBÍ... / VYVOLÁVÁ...)
PRVNÍ	
DRUHÁ	
TŘETÍ	
ČTVRTÁ	

* Nabídka hodnotících slov: strach, mile, nebezpečně, skromně, soucit, arogantně, plaše, útočně, sympaticky, komicky, nesympaticky, odpor, zákeřně, důvěra, smích, povýšeně aj.

2. Vypište si také důležité předměty či symboly, které na obrázku najdete, a přemýšlejte o tom, co umístěním každého z nich tvůrce karikatury sledoval. Vaše hodnocení před spolužáky zdůvodněte a podložte argumenty.

PŘEDMĚTY / OBJEKTY:	
SYMBOLY:	

1. Přečtěte si následující úryvek z románu Kateřiny Tučkové Bílá voda o přepadení kláštera.

Když se pak do oken kláštera zabodl ostrý svit reflektorů a dveře se rozduřily pod neurvalými pěstmi, zůstaly jsme já i moje nová spolčnice klidné, z kláštera nás teď mohli vyvést jedině spolu s ostatními. A to se také stalo. /.../ vtrhli k nám o chvíli později vojáci, rozběhli se chodbami a bez ptaní vnikali do cel i sálů, zatímco nějaký ouřada, ohánějící se vládním lejtrem, postupně sčítal veškerý řeholní majetek. /.../ Vyrovnané v řadě, střežené jako sprosté zlodějky, jsme mu nakonec předkládaly i své narychlo sbalené tašky, aby se ujistil, že si odtud kromě osobních věcí neodneseme ani zlomenou svíčku. /.../

Kdosi štěkl další rozkaz, dveře se rozletěly a bez ohledu na staré či nemocné, začali nás neurvale strkat ven. Oslepené světly reflektorů, hnané ostrými příkazy jako ovce na porážku, běžely jsme po pískem sypané pěšině, klopýtaly o cípy hábitů, padaly a zase se zvedaly, ruku v ruce na té cestě hanby až ke schůdkům přistaveného autobusu – všechny, až na jednu. /.../

Tím, že nás roztrhli, tím, že oddělili výhonky od kořenů rostlin, uvedli soudruzi z vlády v život skutečně ďábelský plán. Brali nám budoucnost a odsuzovali tak ženské řády v Československu k vymření. /.../

A protože jste ještě nesložily věčné sliby a vedle své příslušnosti k římskokatolické církvi jste především občankami naší lidově demokratické republiky, předčítal jeden z esenbáků s očima upřenými do vysoko zdviženého lejstra, a protože si náš lid nemůže v době boje o první pětiletku dovolit plýtvat žádnou prácechopnou silou... pokud se nechcete dopustit zrady na dělnické třídě... podle § 15... nastoupit pod dozorem... do závodní továrny. /.../

Říkám si – co se těm lidem stalo? Proč se nás tak straní, proč v nás vidí nepřátele? Copak je možné, aby je to jejich nové náboženství tak cele ovládlo? /.../ Vírou těchto lidí je ovšem komunismus, novou církví strana, novými bohy Otec Stalin a Syn Gottwald, Písmem svatým pak nejspíš Rudé právo, a my, které na první pohled svědčíme o Kristu, jsme pro ně trnem v oku... /.../

Kateřina Tučková „Bílá voda“ (2022)

2. Ve stručnosti vypište své poznatky a zjištění:

JAKÉMU ZACHÁZENÍ BYLY JEPTIŠKY BĚHEM NÁSILNÉ AKCE VYSTAVENY?
ZAPIŠTE VEŠKERÉ ZPŮSOBY NELIDSKÉHO A SUROVÉHO CHOVÁNÍ VŮČI NIM:

ČÍM PODLE HRDINKY ROMÁNU KOMUNISTÉ NAHRADILI VÍRU?

NOC ZE 13. NA 14. DUBNA 1950

PRACOVNÍ LIST 5 – PROPAGANDA A RUŠENÍ KLÁŠTERŮ

1. Přečtěte si informační text, co znamenala Akce K a Akce Ř:

Akce K byl krycí název pro násilné **obsazování a rušení mužských klášterů** po celém Československu v noci ze 13. na 14. dubna 1950. Předcházela jí politický monstrproces s představiteli řeholních řádů, během něhož režim tvrdil, že při prohlídkách klášterů našla policie ukryté zbraně, a přidával další skandální lži, které patřičně rozdmýchávala propagandistická kampaň odsuzující „protistátní a vlastizrádnou činnost“ řeholníků.

Za několik dní pak generální tajemník KSČ Rudolf Slánský vydal pokyny k zahájení samotné Akce K, během které bylo zlikvidováno 219 řeholních domů a internováno 2376 řeholníků. Ti si mohli vzít jen nejnnutnější věci a byli odvezeni do několika vybraných internačních klášterů. Akce byla detailně propracovanou operací, řídila ji StB, zapojeny byly tisíce příslušníků bezpečnosti, lidových milic a tzv. státní zmocněnci, kteří přebírali zabrané objekty.

V srpnu a září roku 1950 následovala pozvolnější, ale podobně organizovaná **Akce Ř**, která byla **namířena proti ženským řádům**. Přes čtyři tisíce řádových sester bylo násilně převezeno do soustředovacích středisek a následně dva tisíce řeholnic poslány do průmyslových závodů. Komunistické státní orgány záměrně znepříjemňovaly řeholnicím život, musely pracovat v těžkých podmínkách a bydlet v nevyhovujících prostorách. I přes tento cílený tlak se mnohé nevzdaly svého života.

Obě akce přinesly nepopsatelné škody a devastaci kulturních památek. Některé kláštery byly záměrně ničeny, jiné ponechány pozvolnému chátrání či převedeny do užívání armádě. Jejich zařízení včetně vzácných knih, obrazů či soch bylo rozkradeno.

Mnozí duchovní končili v 50. letech 20. století, v době komunistické brutality, u tvrdých výslechů, ve věznicích a pracovních táborech.

2. Ve stručnosti si zaznamenejte své poznatky a zjištění:

NAPIŠTE V BODECH ZÁKLADNÍ DATA K RUŠENÍ KLÁŠTERŮ ZA KOMUNISMU:

PŘEMÝŠLEJTE O TOM, PROČ KOMUNISTÉ SVÉ SLIBY NEPLNILI A CO PRONÁSLEDOVÁNÍM CÍRKVE SLEDOVALI: